

BELEZNAY ANDOR

Albertfalvai Múzeum Baráti Köre

Szinte a múzeum létrejöttének pillanatában megalakult az Albertfalvai Múzeum Baráti Köre, azaz 1980. március 15-én. Székhelye az Albertfalvai Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeumban van. Tagságunk átlagos létszáma 25–30 fő között mozog. A tagok tősgyökeres, idős albertfalvai lakosok, a múzeumhoz tartozó iskola egy-egy nevelője, az iskola valamikori tanítványai, akik ma már szülők, nagyszülők. Az elhunytak helyére szinte azonnal újak lépnek – egy-egy feladat sikeres elvégzése kapcsán automatikusan a baráti kör tagjai lesznek.

A baráti kör kettős feladatot lát el. Kutatja a Petőfi Sándor Általános Iskola, Gimnázium és Szakközépiskola, valamint Albertfalva, a későbbi Albertfalva történetét. Segít kiadványok, helyi illetékességű könyvek megírásában, egyetemisták, főiskolások diplomamunkájának elkészítésében. Nagy segítségünkre van kutató munkájuk, egy-egy fővárosi, országos, esetleg külföldi levéltárban. Támogatásukkal szervezünk kiállításokat és hozunk létre ezekkel járó rendezvényeket. Emlékkő, emléktáblák jelzik tevékenységüket Albertfalván. A múzeum közreműködésükkel tartja a kapcsolatot más közeli múzeumokkal, polgári körökkel. Több esetben rendeztünk már kiállításokat a múzeumon kívül, más szervezetek, intézmények felkérésére. Szoros a kapcsolat a lengyelországi Ustrony városkával is, ahol kölcsönös iparművészeti és képzőművészeti kiállításokat hoztunk már létre.

A Baráti Kör volt és jelenlegi tagjai: Ambrus Józsefné, Apai Béláné dr., Barbaró Vilmos, Bódy Endre†, Botos Lajos dr., Bundschuh Gáborné, Deák István, Garboci László, Györökné Bárdosy Magdolna†, Ha-

labuk József dr., Hering Dezső, Héring János, Hoffmann Pál dr.†, Kémény Tibor, Kiss Gábor, Kocsisné Koloszar Judit, Kovács György, Krasznai László, Marton Károlyné, Mohr Miklós†, Müller Henrik, Nagy Zsuzsa, P. Gyulai Károlyné, Palotai Erzsébet, Pap Józsefné†, Sajtos Gyula, Sarkadi Nagy Emilia, Sárai Ernő, Schipek Imréné, Sturdik Miklós, Szederkényi Ervin dr., Takács Lajos, Tömöri Gáborné, Ürmös Péter, Zsembery Gyula.

Az iskola

1828-ban a falu vezetői tudomást szereztek arról, hogy érkezett ide egy olyan ember, akit gyerekszeretete, jó modora, kedvessége alkalmassá tesz iskola alapítására, a 6–10 éves gyerekekkel történő foglalkozásra. Wodicska Vencel nagy lelkesedéssel fogott hozzá e munkájához. Az 1819-ben életét megkezdő falu szinte első intézkedése volt ez. Jól érzékelteti, hogy már ekkor a legfontosabb volt az itt élő embereknek, hogy az ifjúságot megfelelő nevelésben, oktatásban részesítsék. Ez a lépés, melyre kilenc évvel a falu létrejötte után szánták el magukat az előrelátó emberek, többször fordult elő e vidék történetében. Nem véletlen, hogy Albertfalva címerében egy lúdtollat helyeztek el annak tervezői és készítői. Ez jelképezi azt a törekvést, mely az iskola megvalósítására, annak fenntartására, gyarapítására vonatkozik már a XIX. század első évtizedeiben.

A tanítás a Fő utca egyik házában kezdődött el egy tanteremben, egy tanítóval. A leírások, elbeszélések alapján 1958-ban emlékeztek meg először az iskola akkori vezetői az iskolaalapításról. Ekkor helyeztek el emléktáblát a mai Cérnázógyár falára, megemlékezve a 130. évfordulóról. Sajnos a kezdetekről írásos emlék nem maradt fenn. Elbeszélésekből tudjuk csupán, hogy a túlnyomórészt német ajkú tanulók részére olyan iskolapadok voltak, melyek egyik oldalán a magyar, a másikon pedig az osztrák címer volt. A tanulók füzetük egyik oldalára magyarul, a másikkra pedig németül írtak. Anyakönyvezés csupán 1880-tól maradt fenn. Ezek az anyakönyvek a fővárosi levéltárban találhatóak meg. Az iskolában 1915-től minden anyakönyv megvan – kutatási célokra igen alkalmas. Nagy szerencsénk volt, hogy Wodicska Vencel ükunokája, Györökné Bárdosy Magdolna minden tulajdonában lévő fényképet,

iratot a rendelkezésünkre bocsátott, így hű képet tudunk alkotni ezekről az időkről.

Az egy tantermes iskola alaprajzát egy bécsi levéltárban találtuk meg. Az első tanterem mellé 1885-ben építettek egy másikat, majd 1923-ban kapott emeletet, két tanteremmel. A négy tanterem igen rövid ideig tudta ellátni feladatát. Az akkor már nagyközség egyre gyarapodott, a tanulók száma évről-évre növekedett. Leírásokból tudjuk, hogy a Fő utca nem egy házában voltak kihelyezett osztályok. A véglegesnek látzó megoldást az 1930-as év hozta, amikor az Albertfalva u. 9–11. szám alatt egy földszintes hat tantermes, mellette igazgatói lakással ellátott, iskola épült fel.

Egyházi viszonylatban 1922-ig Albertfalva Budafokhoz tartozott. Ekkor vált lehetővé, hogy földszintes két tantermes iskola egyik tantermét kápolnának rendezzék be vasárnapokra és ünnepnapokra. E megoldás igen szűkösnek bizonyult. A javulást az 1930-as év hozta meg, amikor a mai Albertfalva u. 9–11. szám alatt felépült a már említett földszintes hat tantermes iskola, amelynek későbbi tornatermét rendezték be kápolnának. Tanulóink vallásos nevelését – a mindennapos lehetőség miatt – sokkal jobban szolgálta. A végleges megoldást az 1941-re felépült Szent Mihály-templom jelentette.

Az 1828-ban létesült Állami Elemi Iskolával párhuzamosan az 1886–1887-es tanévvel kezdődően alsófokú ipariskola is működött. Navarra József 1894-ben a BUDA ÉS VIDÉKE című újságban ír erről:

„Legyen szabad e helyen Albertfalvának egy specialitásáról, az ottani alsófokú ipariskoláról is röviden megemlékezni. Ezen tanintézet Tuymér János, albertfalvi állami elemi népiskolai tanító vezetése alatt s maga az ipariskola oktatások is az állami iskola épületében tartatnak. Jelenleg 1 előkészítő és 2 haladó osztályból áll s évente a záróvizsgálatok alkalmával munkakiállítás is rendeztetik. Az e téren mutatkozó szép eredmény létesítése körül az érdem oroszlán-része Tuymér János, albertfalvai tanítót illeti, a ki lelkes ügybuzgalom, férfias részrehajlatlanság és fontos helyzetének teljes átérzése által az egész község bizalmát méltán kiérdemelte. „

Problémaként jegyzi meg a cikk, hogy a mesterek nem szívesen engedik a náluk gyakorló tanulókat iskolába, mert ez komoly kiesést jelent nekik a munkában. A tanulók náluk sokszor a „vontató marha”

szerepét is betöltik, mert a különféle szállítási munkálatokat is velük végzetik el.

Komoly visszaesést jelentett az iskola oktató-nevelő munkájában a második világháború. Az iskola sok belövést kapott, a háborús sebek begyógyítása igen sok időt vett igénybe. Ösztönző erőt adott az 1947/48-as tanévre való készülődés, hiszen Albertfalva 1848-as Kosuth-pártisága arra kötelezte az utókort, hogy a jubileum évében marandót alkosson. E gondolatoktól áthatva épült fel az Albertfalva utcai iskola emelete, kapta meg az iskola a Petőfi Sándor nevet. Ezekben az években a cserkészcsapat még, az úttörőcsapat már működött. Szép eredményeket értek el. Ez különösen akkor mutatkozott meg, amikor Albertfalvát 1950. január 1-jével a fővároshoz csatolták. Igen sok dokumentum bizonyítja, mind a fővárosi mind az országos megmérettetéseket. Az elsőáldozásra való felkészítés ezekben az években még viszonylag zavartalanul folyt. Fényképünk van róla, hogy 1947-ben a templom előtt elsőáldozók gyülekeznek hitoktatójuk és tanítónőjük társaságában. Tartósnak bizonyult tehát az a munka, melyet Albertfalva első lelkésze, dr. Bergendy János 1928 és 1933 között végzett ezen a területen.

Budapesthez csatolva

Mint az eddigiekből is kiderült, az iskolának mindig az okozta a legnagyobb gondot, hogy a tanulók nem fértek el benne. Így vált szükségessé, hogy 1960-ban új szárnyal bővítsék. Megszületett az Érem utcai szárny két szinttel és hat tanteremmel, valamint az ebédlői szárny, mely összekötötte az öreg épületet a valamikori igazgatói lakással. E mellett továbbra is igényben vették a Bükköny utca végén lévő épületet, mely a napközi otthonoknak adott helyet, négy tantermével. 1964-ben nagy korszerűsítési program indult el. Az olajos padlózatot műanyag váltotta fel, a kályhafűtést központi fűtésre cseréltük ki. E munkálatok mellett zavartalanul folyt a tanítás, nem kis izgalmak közepette. Kialakította az iskola a kabinrendszert, azaz minden felső tagozatos tantárgynak külön-külön szaktanterme volt. Megvalósítottuk az iskolaotthonos formát, így az első és másodikos tanulóink ebéd után alhattak, és csak ezt követően folytathatták a délutáni tanulást.

Létrehoztuk a munkásiskolát azok számára, akik igen gyenge tanulmányi eredményeket értek el. Évfolyamtól függetlenül egy csoportba álltak össze délutánra, és patronáló üzemünk támogatásával, pénzkereső fizikai munkát végezve fogtak hozzá a másnapra történő tanuláshoz. Tanév végén olyan eredményeket értek el, hogy magasabb osztályba folytathatták tanulmányaikat a következő tanévben. E tanulási formából alakult ki a kerületi túlkoros osztályok rendszere, mely évtizedeken keresztül működött.

A nevelő testület igen magas színvonalon végezte munkáját. Iskolánkban egyszerre négy kerületi szakmai munkaközösség is működött a felső tagozaton. Így elmondható, hogy a kerület felső tagozatos nevelőinek egyharmada iskolánkban részesült továbbképzésben. Nyolcadikos tanulóink a középiskolákba menve megállták a helyüket. Középiskolai első félévi eredményeik 0,6–0,7-del voltak alacsonyabbak a nyolcadikos év végi eredményeikhez képest, mely sokkal jobb volt a fővárosi átlagnál. Gyakorló iskolája lettünk a Testnevelési Főiskolának, a Budapesti Tanítóképzőnek, valamint a Központi Sportiskolának. Továbbra is szorított bennünket a helyhiány. Így kezdtük meg a felkészülést 1973-ban az 1977/78-as tanévre, hogy kellő méltósággal tudjuk megünnepelni iskolánk fennállásának 150. évfordulóját. Ez sikerült is! Országos és fővárosi újságok foglalkoztak az eseményekkel. Felvettük a kapcsolatot sok Petőfi nevét viselő iskolával, a gyulai Petőfi Sándor Általános Iskolával több évre szóló baráti kapcsolat alakult ki.

Az évforduló idején épült az új 30 tantermes iskola szomszédságunkban, egy labdarúgó pálya helyén, melyet 1979-ben vettünk birtokba. Közben elkészült az albertfalvai lakótelep, így ismét kicsinek bizonyult az iskola. Megszületett a megoldás, egy 8 tantermes épületet húztak fel az Érem utcában. Ez lett iskolánk 3. számú épülete. 1981-re készült el, és ezzel az ország legnagyobb iskolája született meg Albertfalván. Közel 1800 tanuló 145 nevelő, három épületben, orosz, ének testnevelés tagozattal. Már ekkor terveztük, ha a létszám csökkenni fog megvalósítjuk régi álmunkat, az albertfalvai gimnáziumot. Ez 1994-re sikerült. Sőt az eredeti elképzeléseket túlszárnyalva kialakult az iskolában 1998-ra a szakképzés lehetősége is. Ide érettségi után mehetnek a tanulók és menedzserasszisztens képzést kapnak két éven keresztül. Így iskolánkba ma már 14 évfolyamon folyik a tanítás, ennyit fejlődött az iskola 175

év alatt. Így alakult ki az egy tanteremből az 1980-as évek elejére az 54 tantermes iskola.

2003-ban ismét ünnepre készültünk! Jelentős kiállítás jött létre az iskola aulájában és az iskolához tartozó múzeumban. Tanulóink Albertfalva, sőt egyes esetekben a XI. kerület iskoláinak tanulóival mérték össze tudásukat a különböző irodalmi, történelmi, sport vetélkedőkön. Újra emléktáblát avattunk a 2. számú épület aulájában. Megkoszorúztuk a 130. és 150. évforduló emléktábláját. Sikerült összeállítani írásos dokumentumok alapján a nevelők névsorát, akik a 175 év alatt az iskolában tanítottak. Így 620 név gyűlt össze és a névsor megtalálható a kiállításon is. Az új emléktáblára Petőfi Sándor egyik versének részlete került: „Mögöttem a múlt szép kék erdősége, előttem a jövő szép zöld vetése”

Múzeum születik

Az albertfalvi Petőfi Sándor Általános Iskola 1978-ban ünnepelte fennállásának 150 éves évfordulóját. A jubileumra az iskola öt éven keresztül készült. A tanulók bejártak minden házat, felkutattak minden lehetőséget. Egybeesett ez az időszak Albertfalva Fő utcájának lebontásával. Az összegyűjtött anyagból hatalmas kiállítás készült az iskola tornatermében. Az ünnepségek végeztével azonban a tornateremre szükség volt, a kiállítás anyagával tenni kellett valamit. Vissza nem lehetett vinni azokhoz, akiktől a gyerekek kapták, mert akkorra már a régi lakókat elköltöztették. Az összegyűjtött „kincsek” viszont olyan értékesek voltak, hogy megőrzésük parancsolóan hatott mindenkire. Így jött a gondolat, létesítsünk egy múzeumot, és ott kapjanak helyet a gyűjtött tárgyak. Ezekben az időkben szabadult fel az iskola udvarán egy felvoulási épület, melyben a gyakorlati foglalkozás órákat tartottuk. Adott volt tehát a megoldás, az épületben rendeztük be a múzeumot, melyet 1980. március 15-én nyitottunk meg. A rossz és kezdetleges feltételek miatt 10 évig engedély nélkül működtettük. Azonban ez idő alatt is szépen gyarapodott, fejlődött. A tanulók, a szülők szívesen látogatták. Rövid idő alatt ismertté vált mind kerületi, mind fővárosi szinten. Sajnos az épület rossz állaga miatt más megoldást kellett keresni. Így költöztettük a múzeumot 1991-ben a mai, feltehetően végleges helyére, amely

1930-ban jött létre. Ekkor épült fel Albertfalva állami, elemi iskolája és a múzeum mai épülete, az egykori igazgatói lakás. A háború után egy gyermekélelmezési vállalat konyhája lett, melyet 1990-ben szüntettek meg, korszerűtlen, egészségtelen volta miatt. Egy év alatt sikerült az iskola patronáló üzemének segítségével rendbe hozni, átalakítani. Így ma már – szűkös körülmények között ugyan – jól szolgálja a múzeumi követelményeket. Ekkor kapta a működési engedélyt és a végleges nevet: Albertfalvi Helytörténeti Gyűjtemény és Iskolamúzeum. A múzeum kettős feladatot lát el. Iskolamúzeumként a hozzátartozó iskola történetét követi nyomon, helytörténeti gyűjteményként Albertfalva történetét kutatja. Kapcsolatot tart fenn idős albertfalvi lakosokkal. Olyan emberekkel, akik valamikor iskolánkba jártak, tanítottak, ma pedig gyermekeik, unokáik járnak oda. Sokszor találkozik színhelye a múzeum. Igen gyakran főiskolai, egyetemi hallgatók írják meg itt diplomamunkájukat, dolgozataikat A kerületi iskolák tanulói általában nyitvatartási időn kívül látogatják a múzeumot, a délelőtti órákban. Összefogja múzeumunk az albertfalvi képzőművészeket, iparművészeket. Kiállításaiikkal kedves színfoltjai munkánknak. Bemutatjuk országos hírű, világhírű művészek, sportolók, írók, színészek munkásságát, Albertfalvához való kötődésük történetét. Alapfeladatnak tartjuk, hogy mindent elfogadjunk, ami Albertfalvával kapcsolatos. E tárgyak vagy véglegesen a múzeum tulajdonába kerülnek, vagy másolat készül róluk. Általában évente 2–3 kiállítást rendezünk, amióta végleges helyén van a múzeum. A huszonöt év alatt harminchat tárlat készült el.

A kiállítások megnevezése és megnyitásaik időpontjai

A múzeum első kiállítása, 1980. 03. 15.

A „Város peremén” című kiállítás a budai királyi várban, 1987. 12. 04.

Az új múzeumi épület nyitásakor létesült alapkiállítás, 1991. 09. 23.

Albertfalva 175 éves: Albertfalva története – római-kori ásatások Albertfalván – az Első Magyar Repülőgépgyár Albertfalván – Albertfalva névadója – Dr. Rác Rozália kerámiái, 1994. 02. 27.

Albertfalvi Napok: Iparművészek Albertfalván – bibliatörténeti kiállítás, 1994. 09. 29.

Albertfalvi borgegyűjtemény, 1994. 09. 29.

Albertfalva Fő utcája, 1995. 03. 01.
Albertfalvi Napok: 80 éves a repülőgépgyártás Albertfalván – képző-
művészek Albertfalván – Albertfalva egyháztörténete, 1995. 09. 30.
Albertfalvi Napok: Albertfalva és környezete a Millenium évében
1896-ban – Köszöntjük a 80 éves Simándy Józsefet – Faragó Kriszti-
na kosárfonó kézműves tárlata, 1996. 09. 29.
„A századforduló világa” – kiállítás Pesterzsébeten, 1996. 10. 18.
Templomi bábos kiállítás: „A teremtéstől az utolsó ítéletig”, 1997. 02.
21.
Középkori romtemplom a mai Albertfalva területén, 1997. 03. 01.
Iskolatablók 1994–1997 között, 1997. 09. 01.
„Albertfalva asztalosipara”, 1997. 09. 27.
Márciusi kiállítások: „150 éve történt...” – „Egykoron a Főváros pere-
mén”, 1998. 03. 14.
„A Kondorosi úti uszoda 10 éves”, 1998. 09. 07.
Albertfalvi Napok: „170 éves Albertfalva első iskolája” – Albertfalvi al-
kotók kiállítása, 1998. 09. 26.
„A magyar szótárak története” – Kiss Gábor kiállítása, 1999. 02. 26.
„Albertfalva önállóságának évei: 1819–1950”, 2000. 03. 01.
Iskolatablók: 1995–1999 között, 2000. 03. 15.
A „másik” Budapest – kiállítás a budai királyi várban, 2000. 11. 17.
„A múlt század Albertfalvája fényképeken”, 2001. 03. 15.
Iskolatablók: 1996–2000 között, 2001. 03. 15.
„100 éve született Albertfalva első diplomásainak egyike” – Bárd Osz-
kár munkássága, 2001. 09. 30.
Kada Lajos érsék emlékkiállítása, 2002. 03. 02.
Iskolatablók: 1997–2001 között, 2002. 03. 15.
Dr. Rácz Rozália albertfalvi háziorvos képzőművészeti alkotásai, 2002.
09. 28.
Dr. Bergendy János Albertfalva első lelkészének emlékkiállítása, 2002.
12. 25.
Az iskola 175. éves jubileuma alkalmával készült kiállítás, 2003. 03. 01.
A Petőfi Sándor Általános Iskola fennállásának 175. évfordulójára ren-
dezett kiállítás az iskola aulájában, 2003. 04. 28.
Albertfalvi képzőművészek alkotásai, 2003. 09. 27.
A 185 éves Albertfalva múltja és jelene, 2004. 02. 29.

Iskolatablók: 1978–1980 és 2002–2004 között – kiállítás az iskola aulájában, 2004. 03. 15.

Albertfalvi képzőművészek alkotásai – a lengyelországi Ustronyban, 2004. 05. 15.

Ustronyi képzőművészek alkotásai, 2004. 09. 26.

„Papp László, a K.O. király”, 2004. 12. 11.

A 37. kiállításunk a 25 év történetét, főbb eseményeit mutatta be, a kiállításokról készült és albumokban őrzött fényképekből válogatva.